

Vypracovala PhDr. Hana Synková

Autorka ve své práci přináší analýzu politik města skrze uvedení do tvorby politik v minulosti, evaluaci dosavadních politik, analýzu aktérů a porovnání strategií města se strategií v jiných lokalitách České republiky i v zahraničí. V závěru práce formuluje možné aplikace těchto strategií v prostředí města Mostu.

Již formulace názvu poukazuje na to, že z hlediska konceptuálního vymezení je situace nahlížena skrze dvě „jednotky“, tedy „romskou komunitu“ a „většinovou populaci“. Preference etnické definice situace, kdy na jedné straně stojí „Romové“ a na druhé „většina“ není nijak diskutována a prolíná se i dalšími částmi práce. Snaha o řešení situace je tak nazvána snahou o „řešení romské otázky“, což je spojení, které autorka uvádí dokonce bez uvozovek. Při četbě narazíme na to, že definice romského obyvatelstva se prolíná s definicí nepřizpůsobivých: „Bohužel romské obyvatelstvo (a další nepřizpůsobiví obyvatelé) nedokázalo stav nově zrekonstruovaných domů udržet“ (s. 13), „Na druhou stranu si většina obyvatel v této skupině pravděpodobně nepřeje stěhování Romů či jiných nepřizpůsobivých osob do jejich okolí.“ (s. 73). O situaci Romů a většiny mluví i v občansky vylučující metafoře hosta a hostitele (s. 23). Ve Španělsku a Maďarsku podle autorky údajně žije nejvíce Romů, tudíž „...je zde předpoklad, že uplatňované koncepce a implementované politiky jsou v těchto zemích na jiné (resp. vyšší) úrovni než v České republice...“ (s. 77) Pokud pomineme, že mnohem více Romů než v Maďarsku žije v Rumunsku, v citaci můžeme vidět předpoklad, že pokud je někde více Romů, je jejich situace odlišná, tudíž na ni musí být nějaká politika a že kvalita této politiky je ekvivalentní počtu Romů. Již samotná přítomnost Romů indikuje jejich „problematičnost“: výše uvedené země „se vzhledem k početným romským populacím potýkají s podobným problémem“ (s. 2), případně: „Přesto s jistým přístupem na základě jasných kritérií, např. v domě nesmí být více jak jedna sociálně vyloučená rodina či 10 % Romů, by se o přestěhování některých rodin dalo uvažovat“ (s. 96). Tato problematičnost se někdy spojuje i s představou jednotné romské kultury (která byla v soc. vědách vyvrácena) - lokality mají být jakousi konzervou „starého způsobu života romské komunity“ (s. 46). Není snad potřeba zdůrazňovat, že výše uvedené stereotypní formulace a dichotomie do vědecké práce nepatří, kompromitují podstatu celého textu a jsou indikátorem toho, že autorka může „úspěšnost politik“ hodnotit z velmi partikulárního úhlu a spíše v souladu s aktéry, kteří zastávají obdobné definice situace.

Etnický výklad situace však není používán konzistentně ve všech částech práce a zdá se úzce záviset na zdroji, ze kterého autorka v daný moment čerpá. Tak se z romských lokalit v podání Gabala stávají deprivované zóny v podání města Mostu a z dichotomie Romové versus většina třeba „slušní občané“ versus „problémové osoby“. Potíž při tomto nereflexovaném střídání diskursů je pak to, že když se mluví například o tom, že starousedlíci, Mostečané či slušní nájemníci politiku města vítají (s.57, 65), není jasné, koho tyto skupiny zahrnují a vylučují a zda výše zmíněné a často hodnotově zatížené „kategorie praxe“ mohou vůbec fungovat jako kategorie analytické. Nehledě na to, že spojení „romská komunita“ je v poslední době kritizováno proto, že lidé ve vyloučených lokalitách žádnou jednotnou komunitu netvoří, lokality nebývají stoprocentně romské; definice většiny se zase dnes považuje spíše za politickou konstrukci požadavku na začlenění, při kterém může zůstat nárok většiny nereflexován.¹

Autorka je schopna shromáždit velké množství různých materiálů a relevantních informací o politikách jednotlivých aktérů. V práci tyto materiály precizně shrnuje, mnohem méně často je však kriticky hodnotí nebo si všímá si rozporů v jejich koncepcích. Strategický plán lokálního partnerství Most (2010), který autorka cituje, například odmítá etnický výklad situace jako nevhodný, jelikož zastiňuje mechanismy vylučování, což je v rozporu i s úvodními pozicemi autorky.

V úvodu autorka vymezuje několik teoretických koncepcí, podle kterých hodlá situaci interpretovat. Popisuje antropologické pojetí kultury v podání Roberta Murphyho, různé pohledy na integraci, systém sociálního vyloučení a koncept politiky podle Hala Colebatche. Svůj etický postoj zaštiťuje konceptem lidských práv. V rámci teoretických vymezení zmiňuje i konstruktivistický přístup k sociálním problémům a politické pozadí definic lidské přirozenosti (s.15, 21), teoretické koncepty jsou však víceméně vyjmenovány, neporovnány a z větší části neaplikovány

¹ Grygar, Jakub - Stöckelová, Tereza 2007. Příčiny a souvislosti stěhování vsetínských Romů z pavlačového domu č.p. 1336 v říjnu 2006. Zpráva z šetření. Brno: Masarykova Univerzita - Fakulta sociálních studií, 2007. Available at: <http://www.vlada.cz/scripts/detail.php?id=22278>

v následujících kapitolách. Formulace politik vůči vyloučeným lokalitám se tak v autorčině analýze nebere jako formulace určité partikulární představy sociálního řádu (jak ukazuje např. Grygar 2009²), ale spíše jako jasné zadání, které můžeme jen evaluovat. K tomuto výkladu politik mohlo přispět i nepochopení Colebatche (s.27-28). To, co autorka popisuje jako „jeho koncepci“, podle které chce sama pracovat, (politika jako proces „shora-dolů“, jako dosahování jasných cílů v rámci jednotného systému) autor ve svém díle systematicky kritizuje jako přetrvávající konzervativní akademický výklad, jenž je velmi vzdálen tomu, jak se v praxi politika „dělá“. Pokud je již v práci preferován tento výklad politiky, mělo se to reflektovat a vysvětlit, proč se nevyužívají jiné koncepty, které jsou v kontextu analýzy politik vůči vylučovaným populacím běžné užívány. Vlivem stereotypizace těchto skupin jsou totiž v lokálním kontextu nařízení často interpretovány podle konkrétních postojů jednotlivců, kteří pracují i na nižších pozicích městského systému vládnutí. Vyplatilo by se tedy kromě hojně užívaných deskriptivních zdrojů nahlédnout do teoreticky propracovanější literatury k bytovým politikám, kterou zmiňuji ve výše uvedených poznámkách, do publikací, které detailněji analyzují ustavování politiky vůči Romům obecně (např. Sokolová 2008³), případně i do zdařilé magisterské práce Davida Kocmana z ISS věnující se holobytům⁴.

V rámci analýzy je autorka schopna říci, co vše město plánovalo a zda se uvedené cíle podařilo naplnit i do jisté míry popsat obtížnost pozic místních aktérů, například města, které je nuceno svoje kroky vysvětlovat obyvatelům města. Evaluace procesu a zaměření politik by si ale zasloužila více pozornosti – projekt mapování pobytu obyvatel v domech, který autorka popisuje jako úspěšný z pohledu „starousedlíků“, například probíhal tak, že po bytech chodil strážník, sociální pracovník a zástupce bytového fondu (s. 65). Složení této skupiny vzbuzuje mnoho otázek po roli sociální práce v systému městského vládnutí – zvláště poté, co reforma soc. práce poukázala na nutnost budování vztahu s uživatelem služeb založeným na vzájemné důvěře.

V závěru se autorce asi nejvíce na celé práci povedlo srovnání integračních politik. Dochází k přesnému postřehu, že projekty, které nerušily prostorovou segregaci, byly neúspěšné i v mezinárodním měřítku a že Most se svojí politikou investic do lokalit „aby se tamní nájemníci nestěhovali ze sídliště do Mostu, ale aby se do této lokality mohli stěhovat noví obyvatelé, např. nepřízpůsobiví občané z Mostu“ (s. 70) hrozí skončit podobným nezdarem. Navíc si všimá toho, že plán privatizace mosteckých bytů jde proti politice vlády. Nadějně vyhlížející pasáž však uzavře větou: „Na rozdíl od Mostu tak v Ostravě může probíhat sociální integrace v integrovaném prostředí, nikoli sociálně vyloučeném“ (s. 97) bez toho, aby vysvětlila, jak by takový proces, poté, co poukázala na jeho absurditu, mohl vůbec probíhat. Autorka je schopná připravit matici aktérů, ale není úplně jasné, jakým způsobem získala přesvědčení o postojích některých aktérů: „integrovaný plán je pravděpodobně (a zcela logicky) nejlépe přijímán samotnými obyvateli sociálně vyloučených lokalit“ (s. 75). Z tohoto odhadu, který charakterizuje jako „plně kvalifikovaný“, se na straně 98 a v resumé stává tvrzení bez toho, aby autorka viditelně mluvila s jediným obyvatelem. Je totiž pravděpodobné, že poté, co by obyvatelům vysvětlila segregaci podtext plánu, to že „Most“ nadále přemýšlí o „sídlišti“ jako o odkládišti nepřízpůsobivých, kteří by měli zůstat na místě, a že se zbavuje obecních bytů, nebyli by všichni již tak nadšení.

Jazykově je práce na slušné úrovni (kromě perzistentních hrubek v slovese vymýtít), cituje se vesměs přiznaně, u nepřímých citací často chybí stránkový rozsah, jen u kapitoly o Colebatchovi nenajdeme citaci žádnou, i když je tam prokazatelně i jedna přímá (definice koherence s. 27).

Diplomovou práci k obhajobě doporučuji, ale vzhledem k mnoha podstatným výtkám, které přispěly i k neúměrné délce tohoto posudku, navrhuji známku dobře.

V Praze dne 13.6. 2010,

Hana Synková

² Grygar, Jakub 2009. Řešení bytové situace Romů v Roudnici nad Labem v letech 1988–2009. Analýza bytových politik ve vztahu k nájemníkům domů č. p. 1470, 1492 a 1502 na třídě T. G. Masaryka. Praha: Otevřená společnost, o.p.s. Available at: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/dokumenty/dokumenty-pro-lokalitu-roudnice-nad-labem/doporuceni-pro-bytovou-politiku-v-roudnici-nad-labem-otevrena-spolecnost-o-p-s-2009/download>

³ Sokolová Věra 2008. Cultural Politics of Ethnicity: Discourses on Roma in Communist Czechoslovakia. Stuttgart: ibidem-Verlag.

⁴ Kocman, David. 2002. Osudy holobytů. Etnografie socio-technické inovace. Magisterská práce. Praha: Sociologie – FSV UK.